

Autor: Edgar Allan Poe
Název díla: Havran (The Raven)

Představení autora

- Narodil se v roce 1809 a žil do roku 1849.
- Američan, básník, prozaik, literární teoretik...
- Matka zemřela v jeho dvou letech, otec byl alkoholik a rodinu opustil krátce po Edgarově narození.
- Ujali se ho tedy (jakožto pěstouni) manželé Allanovi a pokřtili jej, jakožto Edgara Allana.
- Pět let žil v Anglii, zde chodil na základní školu.
- Univerzitu studoval v USA, začal publikovat v Bostonu. Výborný znalec literatury a historie.
- Několik let strávil v armádě, kde se stal seržantem a zároveň měl dostatek času na psaní. Armádu po sléze opouští, aby se literatuře mohl věnovat naplno.
- Vymyslel si fiktivní Folio Club – založeno na ironii, vznik za účelem zesměšnění literárních nepřátel.
- Oženil se se svou sestřenicí (čtrnáctiletou Virginií), s níž žil 11 let.
- Ke konci života žil v bídě a zemřel na alkoholismus a otravu z alkoholu.

Zařazení autora do uměleckého směru a literárně-historického kontextu

- E. A. Poe je řazen k romantismu, někdy i k dekadenci a symbolismu (1. polovina 19. století).
- Co je to *romantismus*?
 - Umělecký směr, odrážející se v uměleckých odvětvích, ale také životní pocit a druh jisté filozofie.
 - Název je odvozen od slova román. Romantismus vznikl v Anglii na počátku 19. století. Poté se rozšířil do celé Evropy.
 - Inspirací je gotika pro svou hlubokou tajuplnost.
 - *Znaky romantismu*: důraz na city, zájem o historii, únik z reality, autor se ztotožňuje s hrdinou a pocituje s ním jistou sounáležitost, tragické konce hrdinů, zájem o přírodu, hrdina zobrazován v krajních situacích, svoboda umělecké tvorby, inspirace ústní lidovou slovesností.
 - *Romantický hrdina*: většinou myšlenkově, i emočně totožný s autorem. Má tedy autobiografické rysy a většinou se jedná o výjimečnou osobnost. Nikdo mu nerozumí, je osamělý, touží po lásce, pochopení, jeho život končí tragicky a jeho původ je nejasný.
 - *Zbytečný člověk*: nejčastěji příslušník vyšší šlechty, jenž se nemůže zbavit pocitu zmaru a zbytečnosti své existence pro společnost. Nemá ve společnosti žádný úděl a jeho počínání nemá význam.

- Romantické prostředí: výjimečně-hrad, samota, hřbitov, hvozd, hluboký les, sklepení, temné jezero, opuštěný dům (ponurá místa).
- Hlavní žánry: román, povídka, balada.
- Dekadence (dekadenti-tzv. prokletí básníci): označení pro francouzské básníky poslední třetiny 19. století
 - Dekadentní způsob života: večírky, alkohol, drogy, sex, erotika, nevěstince, halucinogenní látky, násilí, neúcta k pravidlům, autoritám a zákonům
 - Např.: O. Wilde, E. A. Poe (žili naplno, bohémsky, pohrdavě vůči zákonu a tehdejší společnosti, bouřili se proti všemu).
 - Tuto charakteristiku s nimi sdílí i renesanční básník Francois Villon, či K. H. Mácha
 - Hlavní znaky tvorby prokletých básníků: krása v ošklivosti, svoboda, nezávislost, právo osobitého a individuálního nahlížení na svět.
 - Ve své době tito básníci byli pochopeni. Pobuřovali veřejnost, jejich knihy byly odsuzované a zakázané.

Další autoři romantismu

- Anglie
 - George Gordon Byron
 - Hlavní představitel romantismu
 - Percy Bysshe Shelley
 - Jeho manželka Mary Shelleyová autorkou *Franksteina*
 - *Odpoutaný Prométheus*
 - Walter Scott
 - Považován za zakladatele historické povídky a historického románu
- Francie
 - Stendhal
 - Červený a černý
 - Victor Hugo
 - Nejslavnější romantický spisovatel
 - *Chrám matky boží v Paříži*
 - *Bídníci*
- Rusko
 - Alexandr Sergejevič Puškin
 - Zřejmě neznámější ruský básník
 - *Cikáni*
 - *Evžen Oněgin*
 - *Piková dáma*

- Michail Jurjevič Lermontov
 - Básník, prozaik, dramatik
 - *Démon*

Názvy dalších autorových děl

- Poe byl autorem fantastických a mystických příběhů a humoristických povídek.
- Zakladatel detektivky. (Detektiv Dupin)
- Zakladatel hororu-zachycuje vypravěčovu mysl.
- Předchůdce sci-fi.
- Poezie:
 - *Básně, Tumerlán a jiné básně*
- Próza (povídky jsou psány ich-formou, hrůza v nich nepramení z existence nadpřirozených sil, nýbrž z rafinované lidské zloby)
 - *Povídky Folio Clubu*
 - *Rukopis nalezený v lahvi*
 - *Jáma a kyvadlo*
 - *Zrádné srdce*
 - *Zlatý brouk*
 - *Černý kocour*
 - *Filozofie básnické skladby* (esej, vysvětlující vznik a funkci skladby)

Havran (The Raven) - 1844

Název

- Někdy překládán, jakožto „Krkavec“.
- Druh ptáka *Common Raven* je překládán do češtiny, jakožto *Krkavec Polní*.
- Havran (*Havran Polní*) se ve angličtině nazývá *Rook*.
- Text básně byl velmi náročný na překlad.
- Havran je pták, který v básni přiletěl k lyrickému subjektu a rozmlouval s ním.

Literární druh

- Lyricko-epický

Literární forma

- Básnická skladba

Dominantní slohový postup

- Vyprávěcí

Typ vypravěče

- Ich-forma

Určení místa, času a děje

- Místo: pokoj lyrického subjektu, Čas: leden, večer
-

Děj

- Unavený osamělý muž soužený horečkou se snaží číst. Nedaří se mu ovšem soustředit.
- Přepadají ho vzpomínky na smrt jeho milé. V knihách hledá útěchu před myšlenkami na svou tragickou lásku. Téměř usíná.
- O půlnoci ho vyděsí klepání. Nejdříve se lekne, pak se ale uklidní a rozhodne se otevřít. Nahlas se omlouvá příchozímu, že neotevřel dřív.
- Otevře, ale za dveřmi nikdo není. Hrdiny se zmocňuje strach. Stupňuje se napětí. Myslí si, že klepala jeho zemřelá dívka Lenora.
- Začne volat její jméno do noci, ale nikdo se neozývá. Uklidní se. Klepání se ozve ještě jednou, ale tentokrát hlasitěji.
- Muž se stále uklidňuje a usoudí, že někdo stojí pod oknem. Otevře okno a zjistí, že původcem hluku je havran, který vletí do pokoje a usedne na sochu Pallady.
- Muže to pobaví a spíše jen ze žertu položí otázku, jak se havran jmenuje. Muž v úžasu zjišťuje, že havran umí mluvit, když mu na otázku odpoví "už víckrát ne" (v originále "nevermore"; opakuje se → tak vzniká refrén).
- Muž dále pokračuje nahlas ve svých úvahách o tom, že i havran ho jednou opustí stejně jako jeho milá. Havran opět opakuje své "nevermore".
- Hrdina je na rozpacích a snaží se pochopit význam odpovědi. Zda to znamená, že havran nikdy neodletí, nebo že se nevrátí Lenora.
- Rozjímá, usuzuje, že jeho pán byl asi velmi nešťastný a že od něj havran pochytil jen slovo "nevermore". Dál vzpomíná na svou dívku a dochází k závěru, že havran byl seslán Bohem jako posel útěchy.
- Havran ovšem opět opakuje "nevermore". Hrdina se tedy havrana zeptá, zda někdy dokáže zapomenout na Lenoru a přestane se trýznit tou velkou ztrátou. Dostane stejnou odpověď jako na všechny předešlé dotazy: "nevermore".
- Nastává sebetrýznění. Přestože ví, jaká odpověď ho čeká, položí otázku, zda se se svou láskou setká alespoň v ráji. Jeho obava se prokáže být oprávněnou, když havran pronese "nevermore".
- Muže přepadne strach, hrůza, rozezlení. Začne být hrubý a zoufale se snaží havrana odehnat. Havran naposledy zakrákorá "nevermore".
- Báseň končí beznadějně. Havran zůstává bez hnutí na Palladě a hrdina se utápí v zoufalství.

Interpretace Havrana

- Psáno ich-formou, chronologická kompozice, lyricko-epická básně (prvky příběhu se prolínají s duševním prožíváním hrdiny), rysy balady (lyricko-epická báseň, ponurá atmosféra, ponurý děj, tragický konec).
- Druh verše: trochej (střídání přízvučných a nepřízvučných slabik), střídá se délka veršů, rým, použil refrén (vracející se verš).
- Refrén je krátkého rázu, lyrický a jeho působivost je dána jednotvárností.
- „Nevermore!“ = „Nikdy víc!“ (emocionální, posiluje pocit hrůzy z konečnosti lidského života a otázky toho, co se stane po smrti člověka).
- Onomatopie = napodobení zvuku slovem (krákorání havrana koresponduje s hláskou „r“ ve frázi „nevermore“. V tomto případě se jedná o kakofonii).
- Vznik skladby Poe vysvětluje v eseji Filozofie básnické skladby.
- Poe si nejprve stanovil konečný efekt, teprve poté vytvářel děj = rafinovanost. Při psaní tak postupoval přesně krůček po krůčku :
 1. Rozjímá o krásnu (kráse, pravdě, vášni,...)
 2. Objevuje se tón smutku – krása pokaždé dojíká k slzám.
 3. Hledal nejsmutnější námět. Zvolil si smrt a tu spojil s krásnem. Začal popisovat smrt krásné milované ženy.
 4. Hledal záminku pro ustavičné opakování slova „nevermore“. Neměl toto slovo ale opakovat člověk, a tak nejprve vybral papouška (je schopen řeči), ale brzy ho vyměnil za havrana, který více odpovídal zamyšlenému tónu básně.
 5. Milenec zasypává havrana svými dotazy. Milencova první otázka je všední, ale postupně se naléhavost otázek stupňuje. Havran stále odpovídá „nevermore“.
 6. Celá skladba se stupňuje a celkově se uspořádává.
 7. Promyslel i místo děje – milencův pokoj, Havran za ním přiletěl a upozornil na sebe klepáním svých křídel na okenici.
 8. Čas-děj se odehrává v noci (půlnoc) - bouřka x v pokoji je klid – jeden z mnoha kontrastů v díle.
 9. Vrchol básně (Poe tvrdí, že si tuto sloku stanovil jako vrchol celé skladby a od této sloky postupoval dál.) - vypravěč se ptá, zda se ještě někdy setká se svou milou (v ráji), ale havran mu opět odpovídá: „Už nikdy víc“ (nevermore): „Proroku,“ dím, „mene tekel, ať jsi pták anebo z pekel, při nebi, jež nad námi je, při Bohu, jenž leká mne, rci té duši, jež žal tají, zdali aspoň jednou v ráji tu, již svatí nazývají Lenora, kdy přivine, jasnou dívku Lenoru, kdy v náruči své přivine“ – havran dí: „Už víckrát ne.“
 10. Závěr: Milenec zjišťuje, že havran už nikdy neodletí z jeho duše. Nemůže se vyrovnat se světem, v němž smrt a zánik vždy vítězí nad láskou – pocit zoufalství.
 11. Havran je symbolem zla, sebetřýzně a zoufalství, truchlivé a neustálé vzpomínky.
- Je ovšem možné, že tato Poeova rekonstrukce básně je pouze jednou z jeho mystifikací, zároveň je ale i brilantní úvahou o básnické tvorbě.

Prvky romantismu v básni

- romantický námět - smrt a láska; láska je nedosažitelná, nešťastná, tragická
- děj se odehrává v noci (půlnoc – výjimečná doba spojovaná s nadpřirozenem) během bouře, tajemno – romantická scénérie
- dokonale propracovaná psychologie postavy - zprvu zlehčování, stupňuje se strach zoufalství
- smutek, melancholie, samota, úvahy o smrti, citovost, emoční vypjatost
- kontrast: venku bouře × klid v místnosti, další kontrast černého havrana a krásné bělostné mramorové sochy Pallas Athény, láska × smrt
- využití symboliky, obrazných pojmenování (metafora...), zvukové složky – umocňují prožitek
- Vliv Poeovy tvorby na moderní poezii:
 - Vliv na moderní poezii - Baudelaira a zejména na francouzské symbolisty období *fin de siècle* (konec 19. století) - Verlaine, Rimbaud aj. – lartpourlartismus – umění pro umění – úsilí o tzv. čistou poezii, která má za cíl pouze zachytit vrcholnou krásu, dává autorovi svobodu (autor není svazován předpisy a požadavky na poezii).

Symbolismus v Havranovi

- Symbolem v básni je havran.
- Ztělesňuje pocit hrůzy z konečnosti lidského života.
- Havran tedy ztělesňuje smrt, peklo, tmu. Je poslem ze záhrobí.
- *Mene tekel* = naléhavé varování, tajemná výstraha.

Kontrasty v Havranovi

- Život a smrt.
- Černý havran a bílá busta Palas Athény.
- Dábel a Bůh.

Srovnání Havrana s Erbenovými Svatebními košilemi (Kytice)

- Podobnost spočívá v pochmurné atmosféře, oba lyrické subjekty přicházejí do kontaktu s peklem (dívka ve Svatebních košilích skrze umrlce a muž skrze Havrana).
- Oba lyrické subjekty opustil jejich milý/milá.
- Děsí se konečnosti lidského života a všeho co se odehrává po něm.

	E. A. Poe-Havran	K. J. Erben–Kytice, (báseň) Svatební košile
Literární forma	poezie	poezie

Literární druh	Lyriko-epika	Lyriko-epika
Literární žánr	Básnická skladba	balada
Historický kontext	Národní obrození, 2. pol. 19. stol.	Romantismus, 1. pol. 19. stol.
Téma	Víra v Boha ochrání před zlem každého	Hororové prvky – hrůza ze smrti